Az Eötvös József Collegium Germanisztika műhelyében
az NTP-SZKOLL-16 szakkollégiumi pályázatból megrendezett

A későbarokk, preklasszika és klasszika zenetörténete

c. előadássorozat prezentációs anyaga

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Emberi Erőforrás Támogatáskezelő
Nemzeti Tehetség Program

ELTE EC, 1118 Budapest, Ménesi út 11–13., Díszterem · 2016/17. II. félév · kedd, 18.00–20.00 óra

Szinopszis

Az ELTE Eötvös József Collegiuma Germanisztika műhelyében az NTP-SZKOLL-15. sz. szakkollégiumi pályázat keretében megrendezett barokk zenetörténeti kurzus méltó folytatásaképpen a műhely a 2016/17-es tanévben az NTP-SZKOLL-16. sz. pályázati keretből „A késő barokk, preklasszika és klasszika zenéje” címmel indított egész féléves, heti két órás előadássorozatot az európai zene- és kultúrtörténet kiváló ismerője, Dávid Gábor Csaba, az ELTE Germanisztikai Intézetének volt egyetemi docense vezetésével. Az előadások során a következő témákat tárgyaltuk:

1. Carl Philipp Emanuel Bach I.
2. Carl Philipp Emanuel Bach II.
3. Johann Christian Bach I.
4. Johann Christian Bach II.
5. Giovanni Battista Pergolesi
6. Christoph Willibald Gluck I.
7. Christoph Willibald Gluck II.
8. Luigi Boccherini
9. Joseph Haydn I.
10. Joseph Haydn II.
11. Joseph Haydn III.
12. Wolfgang Amadeus Mozart I.
13. Wolfgang Amadeus Mozart II.
14. Ludwig van Beethoven I.
15. Ludwig van Beethoven II.

Ahogyan előző évi pályázatunkban kiemeltük, meggyőződésünk, hogy a hazai bölcsészképzés adottságainál és lehetőségeinél fogva elsősorban csupán egyes szűkebb szakterületeket próbál(hat) meg lefedni, vagyis az egyes tanszékek a tananyag mennyiségéhez és a modern tudományágak komplexitásához képest meglehetősen rövid képzési idő alatt legalább nagy vonalakban igyekeznek megismertetni

hallgatóikat szakterületük főbb tárgyi tudásanyagával, ami többnyire oda vezet, hogy a hallgatók nagy többsége az elsajátított szakos ismereteket – legyen szó történelemről, irodalomról, filozófiáról stb. – nem feltétlenül tudja összekapcsolni például a nagy stíluskorszakok kortárs zenei és képzőművészeti alkotóival ill. művészetük jellegével és jellegzetességeivel.

A főleg pragmatikus elveket szem előtt tartani igyekvő, „piacképességre" törekvő képzések másik alapvető hiányosságát kétségkívül a történeti szemléletmód egyre nagyobb mértékű háttérbe szorulásában tapasztalhatjuk (lehetőségeinkhez mérten egyébként ezen próbálunk segíteni többek közt az európai germanisztikai képzésben mára ugyancsak „hiánytárgynak" mondható német nyelvtörténeti kurzusaink – gót nyelv, áttekintő német nyelvtörténet, történeti korszakok nyelve – keretében is).

E két jelenség az egyetemi képzési helyzet vázolt állapotán kívül arra is visszavezethető, hogy a szóban forgó területeket sokszor már a középiskolai oktatásban is elhanyagolják. A most megrendezett zenetörténeti kurzusunkkal – melyet a későbbiekben igény esetén további korszakok bemutatásával (a romantika zeneirodalma) is szívesen folytatnánk – az ELTE Eötvös Collegium Germanisztika műhelyében ezen a helyzeten (is) kívánunk a lehetőségek nyújtotta kereteink között változtatni.

A kurzus fő célkitűzése az volt, hogy a késő barokk kor ill. a preklasszika és a klasszika legfontosabb német, osztrák és olasz komponistáinak fő műveit nem szakmabeliek számára is könnyen érthető elemzésnek vesse alá. Az előadások során ezúttal is fontos szerepet kapott a tárgyalt korok legfontosabb művészettörténeti párhuzamainak bemutatása az építészet, a festészet és a szobrászat területén (különös tekintettel természetesen az esetlegesen kapcsolódó irodalomtörténeti vonatkozásokra is).

Kiemelendő körülmény, hogy az előadások német nyelven folytak, vagyis a kurzus kiváló lehetőséget nyújtott a magasabb szintű német nyelvismerettel rendelkező vagy szakkollégiumi nyelvórákat látogató nyelvtanuló collegistáknak is, hogy új kultúrtörténeti ismeretek elsajátítása mellett német nyelvtudásukat is fejlesszék.

Dr. Dávid Gábor Csaba az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar docense, később tanszékvezetője, majd nyugdíjazásáig az ELTE Germanisztikai Intézete Német Irodalomtudományi Tanszékének docenseként oktatott és kutatott. Műhelyünk egyik legaktívabb tutoraként korábban a 2008/09-es tanév tavaszi féléve és a 2011/12-es tanév tavaszi féléve közt lezajlott hét szemeszteres kurzussorozata során magasabb zenei képzettséggel nem rendelkező kollégáink számára is követhető előadások keretében mutatta be az európai zenetörténet, további három féléven át (2012/13. őszi félév–2013/14. őszi félév) pedig az ó- és középkor képzőművészetének történeti korszakait.

Jelen prezentációs összeállítás a kurzus során bemutatott és feldolgozott (megvitatott, elemzett) zenetörténeti anyag mennyiségébe és minőségébe hivatott betekintést nyújtani. Az előadásokat a válogatottan rangos zenei előadók tolmácsolta zeneművek felvételeiről készült videók, a hallgatók tartotta referátumok ill. szemináriumi dolgozatok egészítették ki – utóbbiakból kettőt az itt közzétett anyagunkban is bemutatunk.

Sára Balázs
műhelyvezető

ELTE Eötvös Collegium
Germanisztika műhely

Bach fiainak zenéje

Wilhelm Friedemann Bach

Carl Philipp Emanuel Bach

Johann Christoph Friedrich Bach

Johann Christian Bach

Wilhelm Friedrich Ernst Bach

Wilhelm Friedemann Bach

1710. november 22., Weimar – 1784. július 1., Berlin
1733 – a drezdai Zsófia-templom orgonistája
1746–64 – a hallei Marktkirche zeneigazgatója
– hangversenyekből, komponálásból, tanításból él
– Braunschweig, Berlin, Göttingen
– támogatója Anna Amália, II. Frigyes testvére (1779-ig)
„originálzseni" – szemben áll a polgári léttel és értékekkel
– csodálták improvizációiért
– szegényen hal meg

Művei: zongoraszonáták, triószonáták, orgonafúgák, versenyművek, szimfóniák, kantáták, polonézek (a kora romantika szellemében).

„Unstrittig der größte Organist der Welt! Er ist ein Sohn des weltberühmten Sebastian Bachs, und hat seinen Vater im Orgelspiel erreicht, wo nicht übertroffen" („Vitán felül ő a világ legnagyobb orgonistája! A világhírű Johann Sebastian Bach fia, és az orgonajátékban elérte, ha nem meghaladta őt.") – Christian Friedrich Daniel Schubart: „Ideen zu einer Ästhetik der Tonkunst", postum 1806.
„Er konnte unsern Vater eher ersetzen, als wir alle zusammengenommen." – Carl Philipp Emanuel Bach

Elemzett művek:
c-moll Fantázia – Christophe Rousset, csembaló
Sinfonia in D minor – L'arpa festante, München – Ralf Otto
e-moll Polonéz – Vitalij Szatov

A drezdai Zsófia-
templom

„Die Toten mahnen -
verhindert einen neuen
13. Februar 1945"

A hallei
Marktkirche

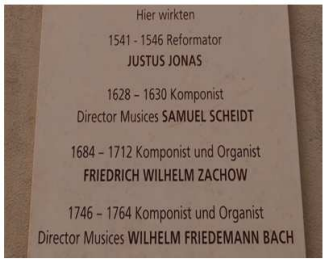
Hier wirkten
1541 - 1546 Reformator
JUSTUS JONAS
1628 – 1630 Komponist
Director Musices SAMUEL SCHEIDT
1684 – 1712 Komponist und Organist
FRIEDRICH WILHELM ZACHOW
1746 – 1764 Komponist und Organist
Director Musices WILHELM FRIEDEMANN BACH

Carl Philipp Emanuel Bach

1714. március 8., Weimar –
1788. december 14., Hamburg

keresztapja Telemann
apja tanítványa
jogot tanul Lipcsében és
Odera-Frankfurtban
1738–1768 – Berlin
1768–1788 – Hamburg
Művei:
csembalóművek,
versenyművek (52
csembalóra)
szimfóniák
Magnificat
passiók

Nagy Frigyes fuvolázik,
a csembalónál C. Ph. E. Bach

Kedvenc hangszere,
a klavichord

Carl Philipp Emanuel Bach – Elemzett művek:

A-dúr szonáta (W.55 No. 4) – Marc-André Hamelin, zongora
J. S. Bach – f-moll háromszólamú invenció (No. 9) – Schiff András
A-dúr csellóverseny (H 437) – Christophe Coin; Ensemble Baroque de Limoges
A-dúr csembalóverseny (H 437) – Hans Goverts – Bernard Thomas
G-dúr szimfónia – Il Giardino Armonico
D-dúr szimfónia – Reinhard Göbel – Budapesti Fesztiválzenekar
e-moll szimfónia – Reinhard Göbel – Budapesti Fesztiválzenekar
Magnificat – Monteverdi-Chor, Würzburg

Johann Christoph Friedrich Bach

1732, Lipcse – 1795, Bückeburg
1750-től udvari zenész Bückeburgban
1756-tól haláláig udvari komponista és karmester
1767-ben megpályázza a hamburgi zeneigazgatói állást
1778: Hamburg–London

Elemzett mű:

d-moll szimfónia – Reinhard Göbel – Budapesti Fesztiválzenekar

Művei:

szóló- kamara- és versenyművek, szimfóniák
Oratóriumok (*Die Kindheit Jesu, Die Auferweckung des Lazarus* – Herder szövegeire, 1773), operák

Johann Christian Bach

1735, Lipcse – 1882, London
1750–54 Berlin – CPE Bachnál tanul
1754–62 – Bologna, Nápoly, Milánó – Agostino Litta gróf pártfogoltja
1760 – a milánói dóm másodorgonistája – katolizál

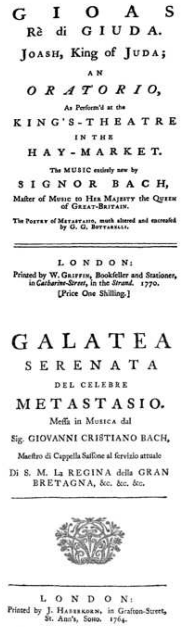

GIOAS
Rè di GIUDA.
JOASH, King of JUDA;
AN
ORATORIO,
As Perform'd at the
KING'S-THEATRE
IN THE
HAY-MARKET.
The MUSIC entirely new by
SIGNOR BACH,
Master of Music to HER MAJESTY the QUEEN of GREAT-BRITAIN.
The POETRY of METASTASIO, much altered and enriched by G. G. BETTARELLI.

LONDON:
Printed by W. GRIFFIN, Bookseller and Stationer, in *Catharine-Street*, in the *Strand*. 1770.
[Price One Shilling.]

GALATEA
SERENATA
DEL CELEBRE
METASTASIO.
Messa in MUSICA dal
Sig. GIOVANNI CRISTIANO BACH,
Maestro di Cappella Sassone al servizio attuale
Di S. M. La REGINA della GRAN BRETAGNA, &c. &c. &c.

LONDON:
Printed by J. HAYNEKGNN, in Grafton-Street, St. Ann's, Soho. 1764.

Sikeres operakomponista:
1760 – Artaserse – Torinó
1761 – Catona in Utice – Nápoly
1762 – Alessandro nell'Indie – Nápoly
London, 1762–1782
1764 – Adriano in Siria
1772 – Temistoclé – Mannheim
1774 – Lucio Silla – Mannheim
Bach–Abel koncertek

Johann Christian Bach művei

szonáták – fortepianóra és zongorára
kamaraművek
26 csembalóverseny
29 szimfónia
15 opera

Elemzett művek

c-moll szonáta (Op.17/2) – Wim Winters, klavikord
Amadis – nyitány – Reinhard Göbel, Berliner Philharmoniker
'La Dolce Fiamma' – Philippe Jaroussky
La Tempesta (cantata) – Franco Fagioli, Reinhard Göbel

Giovanni Battista Pergolesi

1710, Jesi – 1736, Pozzuoli

„angelico maestro" (Bellini); Nápoly – Róma – Nápoly; 1733: *Il prigioniero superbo* – a szünetekben: *La serva padrona* (Az úrhatnám szolgáló); Stabat Mater (1736)

Elemzett művek

Az úrhatnám szolgáló (Furio Zanasi – Sonya Yoncheva – Roberto Carlos Gerboles – Pablo Ariel Bursztin – I Barocchisti – Diego Fasolis)

Stabat Mater (Katia Ricciarelli – Lucia Valentini-Terrani – Orchestra del Teatro alla Scala Milano – Claudio Abbado)

Christoph Willibald Ritter von Gluck

1714, Erasbach – 1787, Bécs

Reformoperák:
Orfeusz és Euridiké (1762/1774)
Alceste (1767)
Iphigénia Auliszban (1774)
Iphigénia Tauriszban (1779)
(„A zene mint a szöveg szolgálója")

Elemzett művek

Orfeusz és Euridiké (1762/1774) – Londoni Filharmonikusok, Raymond Leppard
Alceste (nyitány) – Berlini Filharmonikusok – Wilhelm Furtwängler
Iphigénia Auliszban (nyitány) – Berlini Filharmonikusok – Wilhelm Furtwängler

Franz Joseph Haydn

1732. március 31., Rohrau – 1809. május 31., Bécs

1740–49 – a Stephansdom szoprán énekese
1759–61 – Karl Joseph Morizon gróf udvari muzsikusa
1761–90 – az Esterházyak szolgálatában
1790–92 – 1. londoni utazás 1794 – 2. londoni utazás

Haydn szülőháza Carl Bobies festményén

Haydn kismartoni háza

Esterházy (I., „pompakedvelő” vagy „fényes”)
Miklós József herceg (1714, Bécs – 1790, Bécs)

Haydn bécsi háza

Haydn-templom, Kismarton

Elemzett művek

c-moll fantázia – Malcolm Bilson, fortepiano
G-dúr capriccio – Kocsis Zoltán, zongora
Esz-dúr Sonata (No.29 – III. Finale – Allegro di molto) – Kocsis Zoltán, zongora
Asz-dúr szonáta (No. 31, 1–2) – Ivo Pogorelich, zongora
Asz-dúr szonáta (No. 31, 3) – Kocsis Zoltán, zongora
Piano Sonata No. 59 in E flat, Hob. XVI49 (Esz-dúr szonáta No. 59) – Alfred Brendel
Esz-dúr szonáta (No. 62) – Ránki Dezső
A megváltó utolsó hét szava a kereszten - Földrengés – zongora-, vonósnégyes-, nagyzenekari, oratorikus változat
G-dúr zongoratrió (No. 39 in G-dur, 3) – Szabady Vilmos, Onczay Csaba, Falvai Attila
d-moll vonósnégyes (op. 76, No. 2)
g-moll vonósnégyes (op. 74, No. 3) – *Apponyi vonósnégyesek* (1793)
C-dúr szinfónia (No. 60: „Il distratto / A szórakozott“) – Salzburgi Mozarteum Zenekara, Roger Norrington
G-dúr szimfónia (No. 88, 4) – Wiener Philharmoniker – Leonard Bernstein
G-dúr szimfónia (No 94, 2) (mit dem Paukenschlag / Überraschung) – Wiener Philharmoniker – Leonard Bernstein
G-dúr szimfónia (No. 100: A katona) – RCO – Jansons
D-dúr szinfónia (London) – Radio Kamer Filharmonie – Frans Brüggen
A teremtés – Osztrák-magyar Haydn Zenekar – Fischer Ádám
Az évszakok – Wiener Philharmoniker – Nikolaus Harnoncourt
d-moll (Nelson) mise / Missa in angustiis Orchestre Lamoureux – Michel Piquemal
B-dúr Harmoniemesse – Chor- und Symphonieorchester des Bayrischen Rundfunks – Mariss Jansons

Haydn életműve

47 zongoraszonáta
31 zongoratrió
66 vonóstrió
68 vonósnégyes
126 baritontrió
45 versenymű
divertimentók
104 szimfónia
több mint húsz opera
14 mise
négy oratórium

Wolfgang Amadeus Mozart

Carmontelle (1717–1806): Leopold és gyermekei: Wolfgang és Anna Maria Mozart (1763/64; Carnavalet Museum)

Johann Nepomuk della Croce festménye a Mozart-családról

Wolfgang és Nannerl Eusebius Johann Alphen festményén

Mozart Geuze festményén (1763/64)

Mozart Saverio dalla Rosa festményén (1770)

A „bolognai Mozart” és 1777-es másolata (ismeretlen festők művei)

Mozart szülőháza Salzburgban
Mozart-szobrok (Salzburg, Bécs, London)
Mozarthaus, Bécs

Élete (keresztnevein Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus Mozart)
1756. január 27, Salzburg – 1791. december 5., Bécs
1762-től első hangversenykörút (München, Wien, Augsburg, Ludwigsburg, Schwetzingen, Heidelberg, Mainz, Frankfurt am Main, Koblenz, Aachen, Brüssel, Párizs)
1763/64 Párizs – első nyomtatott kompozíciók (*Sonates pour le clavecin … violon*)
1764 – London
1765 – Lille, Gent, Antwerpen, Den Haag
1766 – Amsterdam, Utrecht, Mechelen, Párizs, Dijon, Lyon, Genf, Lausanne, Bern, Zürich, Donaueschingen, Ulm, München
1766 végén: Salzburg
1766–1771 – itáliai utazások Padre G. B. Martini – kontrapunkt-tanulmányok
1772–1777 – hangversenymester Salzburgban
1777–1781 – álláskeresés, újra Salzburgban
1782 feleségül veszi Constanze Webert
1781–1791 – független zenész Bécsben

Művei: 19 zongoraszonáta, 38 zongora–hegedű-szonáta, 23 vonósnégyes, 6 vonósötös, 41 szimfónia, 27 zongoraverseny, 5 hegedűverseny, 22 opera, 20 mise

Anna Maria Pertl, Mozart édesanyja (1720–1778)

Leopold Mozart, Mozart édesapja (1719–1787)

Maria Anna Mozart (Nannerl), Mozart testvére (1751–1829)

Elemzett művek

A-dúr zongoraszonáta K 331 Kocsis Zoltán – fortepiano
c-moll fantázia K 475 – Kocsis Zoltán – zongora
e-moll hegedű-zongoraszonáta K 304 – Kelemen Barnabás, Kocsis Zoltán
A-dúr klarinétötös – Sabine Meyer, Hagen Quartet
Esz-dúr divertimento K 563 – Kenneth Renshaw, hegedű, Atar Arad, viola, brácsa, Sarah Rommel, cselló
d-moll vonósnégyes K 421 – Hagen Quartet
d-moll zongoraverseny K 466 – Mitsuko Uchida – Camerata Salzburg
A-dúr zongoraverseny K488 – Kocsis Zoltán – Virtuosi di Praga – Jiří Bělohlávek
c-moll zongoraverseny KV 491 – Wiener Philharmoniker – Rudolf Buchbinder
B-dúr hegedűverseny K 207 – Anne-Sophie Mutter – Camerata Salzburg
D-dúr hegedűverseny K 218 – Anne-Sophie Mutter – Camerata Salzburg
Esz-dúr Sinfonia concertante K 364 – l' Orchestre national Montpellier Languedoc-Rousillon – Renaud Capucon – Gerard Causse
Eine kleine Nachtmusik K 525 – Wiener Philharmoniker – Karl Böhm
c-moll Adagio és fúga K 546 – Philharmonia Zenekar – Otto Klemperer
g-moll szimfónia K 183 – Philharmonia Zenekar – Otto Klemperer
Johann Baptist Vanhal (Jan Křtitel Vaňhal) – g-moll szimfónia - Jan Kolář, oboe – Virtuosi di Praga – Oldřich Vlček
Haydn – g-moll szimfónia No 39 – Il Giardino Armonico – Giovanni Antonini
Haydn – d-moll szimfónia No.26 „La Lamentatione" -
D-dúr szimfónia K 385 – Chamber Orchestra of Europe – Bernard Haitink
Esz-dúr szimfónia K 543 – RTSI – Neville Marriner
g-moll szimfónia K 550 – Cleveland Orchestra – Széll György
C-dúr (Jupiter) szimfónia K 551 – DRUO – Fischer Ádám
Don Giovanni – Wiener Philharmoniker – Wilhelm Furtwängler
Die Zauberflöte – Wiener Philharmoniker – Karl Böhm

Ludwig van Beethoven

1770. december 16., Bonn –1827. március 26., Bécs

1786 – első bécsi utazás (Mozart?)
1792 – második bécsi utazás – Haydn

1792–1802 – Első bécsi korszak
1798 – c-moll szonáta, op. 13, Pathétique
1801 – cisz-moll szonáta, op. 27 No. 2 (Mondschein)
1800 – 1. szimfónia (C-dúr) op. 21
1802 – 2. szimfónia (D-dúr), op. 36

1802–1812 – „Középső bécsi korszak"
1803 – C-dúr szonáta, op. 53, Waldstein
f-moll szonáta, op. 57, Appassionata; A-dúr h-z szonáta, op. 47, Kreuzer
1803/04 – 3. Esz-dúr szimfónia, op. 55, Eroica
1808 – 5. c-moll szimfónia, op. 67 (Sorsszimfónia)

1812–1827 – krízis és az utolsó évek
1822 – c-moll szonáta, op. 111
1823 – 9. d-moll szimfónia, op. 125
1819–23 – Missa Solemnis, op. 123
1825 – a-moll vonósnégyes, op. 132
1826 – cisz-moll vonósnégyes, op. 131

Szerelmei
a halhatatlan kedves Julie („Giulietta") Guicciardi, Brunszvik Teréz, Brunszvik Jozefin, Dorothea von Ertmann, Antonie Brentano, Bettina von Arnim

Művészete
a klasszika és a romantika határán; új zenei szerkesztés; meghatározta a zenetörténet további útját: Schumann – Liszt – Wagner – Bruckner – Brahms – Bartók

Művei

32 zongoraszonáta
Diabelli-variációk
10 hegedű–zongora-szonáta
5 gordonka–zongora szonáta
16 vonósnégyes
5 zongoraverseny, hegedűverseny, hármasverseny
9 szimfónia
Fidelio
Missa Solemnis

Beethoven apja,
Johann van Beethoven
(1739/41–1792)

Beethoven anyja,
Maria Magdalena Keverich
(1746–1787)

Beethoven, 1801
August Riedel
portréja

Beethoven, 1805
Willibrord Joseph
Mähler portréja

Beethoven, 1815
Willibrord Joseph
Mähler portréja

Elemzett művek

c-moll szonáta, op. 13 (Pathetique) – Kocsis Zoltán
cisz-moll szonáta, op. 27, No. 2 (Mondschein) – Jevgenyij Kiszin
f-moll szonáta, op. 57 (Appassionata) – Claudio Arrau / Szvjatoszlav Richter
c-moll szonáta, op. 111 – Kocsis Zoltán
G-dúr hegedű-zongora szonáta, op. 30 No. 3 – Kelemen Barnabás, Kocsis Zoltán
A-dúr szonáta, op. 47 (Kreuzer) – Leonidas Kavakos, Enrico Pace
C-dúr vonósnégyes op. 59, No. 3, Razumovszkij – Alban Berg vonósnégyes
cisz-moll vonósnégyes, op. 131 – Takács vonósnégyes
a-moll vonósnégyes, op. 132 – Alban Berg vonósnégyes
Nagy fúga, B-dúr, op. 133 – Alban Berg kvartett
F-dúr vonósnégyes, op. 135 – Alban Berg vonósnégyes
G-dúr zongoraverseny, op. 58 – Krystian Zimerman, Wiener Philharmoniker, Leonard Bernstein
Esz-dúr zongoraverseny, op. 73 – Krystian Zimerman, Wiener Philharmoniker, Leonard Bernstein
D-dúr hegedűverseny, op. 61 – Leonidas Kavakos, Szentpétervári Filh. Z., Jurij Temirkanov
3. (Esz-dúr) szimfónia, op. 55 (Eroica) – Berliner Philharmoniker – Wilhelm Furtwängler
5. (c-moll) szimfónia, op. 67 (Sorsszimfónia) – Berliner Philharmoniker – Wilhelm Furtwängler – Herbert von Karajan – Claudio Abbado – Simon Rattle
7. (A-dúr) szimfónia, op. 92 – Berliner Philharmoniker – Wilhelm Furtwängler
9. (d-moll) szimfónia, op. 125 – Berliner Philharmoniker – Wilhelm Furtwängler – Herbert von Karajan – Claudio Abbado – Simon Rattle
Missa Solemnis, op. 123 – Berliner Philharmoniker – Herbert von Karajan

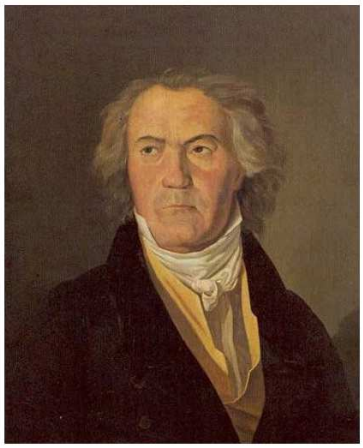

Beethoven, 1823
Ferdinand Georg Waldmüller
portréja

Beethoven-emlékmű
Bonn, Münsterplatz

(Ernst Hähnel és
Jacob Daniel Burgschmiet
munkája, 1845)

Melich Dóra

Don Giovanni nyomában

https://www.youtube.com/watch?v=SPvbdALoWCg – ezekkel a hátborzongató harmóniákkal kezdődik Mozart egyik legkülönösebb, legfanyarabb operájának, a *Don Giovanni*-nak első tétele. Az Overtüre megkomponálását Mozart – szokásához híven – az utolsó pillanatra hagyta, a bemutatót megelőző éjjelen írta. A nyitány hangulata azonosnak mondható az egész művel, rajta keresztül már az opera elején megfigyelhetünk lelki folyamatokat, tartalomra utaló dallamokat. Ezért nem véletlen, ha a nyitány az utolsó, amit a szerző megkomponál, már tudván az utána következő történetet és harmóniákat, komplex egészként összefoglalván a zenei cselekmény lényegét egyetlen Overtüre-ben. Maga az opera egy félig megrekedt, tragédiába forduló komédia, de semmiképpen sem mondható kimondottan vidámnak és gondtalanak, hiszen a harmóniákban valahol mindig megbújik egy-egy – talán konkrétan ki nem hallható – a tragédiát előrevetítő hang. Mozart megkomponálta a halált a zenében: a nyitány lassú része d-mollban van, amely a halál hangneme.

Az Overtüre szerkezete kétrészes: a lassú és súlyos bevezetőt gyors és könnyedebb hangzású szonátatétel követi. Az első, andante rész tömény, előrevetíti a halál gondolatát. Ezután hirtelen változás történik, feloszlanak a sűrű és nehéz akkordok és könnyed fuvallatként érkezik az egyértelműen tagolhatóbb dallam. Gyakran hallható *subito forte* és *subito piano*, vagyis hirtelen *forte* és hirtelen elhalkulás. A fődallamok alatt megbúvó halk, tremolóhoz hasonlatos fürge tizenhatodok a hegedűszólamokban alig hallhatóak, inkább érezhetőek, vibrálóak, így a hallgatót olykor megmagyarázhatatlan nyugalmatlansággal tölti el a „tipikusan mozartos" dúr dallammenetek felhangzása. A gyors főtétel szinkópákkal tűzdelt, dallama a *Jupiter szimfónia* fúgatémájára emlékeztet, annak átdolgozott változata. Az éles és nyújtott ritmusok már előrevetítik *Don Giovanni* jellemét: a hedonista, szenvedélyes, extázist kereső és bűnös, kárhozatra ítéltetett férfit. A rövid kidolgozás ezután ellenpontosan variálja tovább a melléktémát, a visszatérés pedig feszült és könyörtelen, közvetlenül a színpadi cselekmény első jelenetébe torkollik.

A történet szerint *Don Giovanni* kicsapongó életet élő sevillai nemes. Szolgája *Leporello*, kinek jegyzetei szerint gazdájának több ezer ágyasa van. Egy nap *Don Giovanni* meglátogatja *Don Gonzalo de Ulloa* kormányzót és udvarolni kezd a lányának, *Donna Anná*nak. A színpadi cselekmény szerint ez inkább erőszakoskodás, semmint mai értelemben vett udvarlás. A kormányzó segítségére siet megtámadott lányának, párbajra hívja ki *Don Giovanni*-t, és a harcban halálos sebet szerez. A támadó elmenekül. A bujkálás ideje alatt több lány sikeres–sikertelen elcsábítását is láthatjuk a színpadon. Az opera ezen része inkább vidám, de semmiképpen sem önfeledt, hiszen a fő konfliktus még hátra van, a tragédia sejtetése a harmóniákban lappang.

A kormányzó belehal a sérülésbe. Ezt akkor tudjuk meg, mikor a főhős a temetőben sétálva találkozik *Leporello*val

és – mit tesz a sors – éppen a halott kormányzó sírja előtt állnak meg. Ekkor *Don Giovanni* a legnagyobb arcátlanságot követi el és meghívja a halott kőszobrát vacsorára. Este a vacsoránál kopogtatás hallatszik, a szolga halálra váltan jelenti be: megérkezett a kőszobor.

https://www.youtube.com/watch?v=7cb1QmTkOAI

– az Overtüre témája hangzik fel, immáron a kőszobor énekét kísérve. Zenei párbeszéd kezdődik a főhős (bariton), *Leporello* (basszus) és a szobor (basszus) között. A kormányzó basszus hangja szinte mindig fölé emelkedik a másik két dallamnak. A zenekar kíséretében sok a *subito forte* és *piano*, ezzel kiszámíthatatlanságot és félelmet keltenek. És ahogy előbbre jutunk a zenei folyamatban, egyre inkább láthatjuk, hogy Mozart felismert valamit: felismerte, hogy ez a muzsika az ő saját, személyes sorsa.

A kőszobor bűnbocsánatra szólítja fel a főhőst, aki egymás után háromszor mond nemet, s ezzel megtagadja bűnei megbánását. A föld megnyílik, és a kőszobor a Pokol mélyébe ragadja magával *Don Giovanni*-t. Interpretációtól–előadástól függően megjelenhetnek a színpadon egyéb, a kőszobrot kísérő démoni lények, transzcendens erők is.

https://www.youtube.com/watch?v=dK1_vm0FMAU

Egészen bizonyos, hogy van valamiféle párhuzam a halálból visszatérő, számonkérő kőszobor és Mozart apja között. Sokak szerint egészen furcsa, már-már egészségtelen viszony fűzte Amadeust az apjához. Miután az apa felismerte fia tehetségét, minden erejével igyekezett kihozni belőle a legtöbbet. Az apa vasakaratú zsarnok lehetett a kis Mozart számára: Egészen kicsi korában elragadta őt a családtól és éveken keresztül utaztak szerte Európában, az apa mutogatta csodagyermekét, de soha nem kezelte őt szuverén egyéniségként. A kis Mozartnak nem lehettek állandó barátai, állandó otthona. Mozart számára az apja vélhetőleg a szervilizmusnak, a behódolásnak megtestesítője lehetett, aki nem engedte fiát a saját útján járni. Mozart apja nem tartotta fiát magával egyenrangúnak, nem engedte őt a maga útján felnőni. Amadeus már 1781-ben elköltözött Salzburgból, otthagyta a gyűlölt hercegérseket, kinek – apja parancsára – szolgálatában állt, s vele együtt apját is. Mozartban ekkor alakulhatott ki az apja halála után felszínre törő bűntudata.

Amikor Leopold Mozart 1787 májusában meghalt, érezhető változás következett be Mozart életében: egyrészt felszabadult egy iszonyatos teher alól – levelei is erről tanúskodnak –, másfelől viszont mintha egyfajta apai átok maradt volna rajta, s ennek terhe alatt születhetett meg a *Don Giovanni*. Az 1984-es *Amadeus* című filmben is megjelenik a már halott apa (portréja), mint egyfajta nyugodni nem hagyó, halálból visszatérő erő. Ráadásul a festmény után közvetlenül és könyörtelenül a színpadi jelenetre, a büntető kőszoborra vált a montázs.

https://www.youtube.com/watch?v=kBXt9Bn4qns&list=RDkBXt9Bn4qns

Ha igaz, és Mozart valóban belekomponálta saját életét az operába, úgy egyértelműen ki vannak osztva a szerepek: a kicsapongó életet élő és a nőkben, az életben az extázist kereső *Don Giovanni*

Mozart, Leopold pedig a kőszoborba formált, sírból visszatérő és számonkérő, büntető istenség.

A horrorisztikus opera végén érdekes a konklúzió: a néző jobban azonosul az erkölcstelen, arcátlan és a nőket halomra hódító, elbukó főhőssel, mint az igazságot képviselő, halálból visszatérő hatalmas kőszoborral. A főhős iránti sajnálat és együttérzés érthető: *Don Giovanni* mégiscsak ember, egy közülünk. „Don Juan élete nem kétségbeesés; hanem az érzékiség szorongásban születő egész hatalma, és maga Don Juan ez a szorongás, de éppen ez a szorongás az élet démoni gyönyöre."[1] *Don Giovanni* minden bűnével együtt az életet képviselő szereplő.

Ezzel ellentétben a kőszobor, mint egy félelmetes istenség jelenik meg, olyan halhatatlan transzcendens erőként, mely nem hasonlatos az emberekhez: lénye idegen számunkra.

Irodalom- és forrásjegyzék

https://www.youtube.com/watch?v=SPvbdALoWCg (2017.04.18.).

https://www.youtube.com/watch?v=dK1_vm0FMAU (2017.04.18.).

https://www.youtube.com/watch?v=7cb1QmTkOAI (2017.04.18.).

https://www.youtube.com/watch?v=J8T75STwx04&t=351s (2017.04.18.).

Mozart und sein Vater – Wie der Vater, so der Sohn? Nicht bei den Mozarts … http://www.mozart.com/de/timeline/leben/mozart-und-sein-vater/ (2017.04.19.).

Kierkegaard, Søren Aabye: Mozart Don Juanja. Magyar Helikon, Budapest, 1972.

Pintér Tibor: Kierkegaard és Mozart Don Giovannija: Egy mítosz mítosza http://epa.oszk.hu/00100/00186/00014/12pintr0312.html (2017.04.19.)

Milos Forman / Peter Shaffer: Amadeus https://www.youtube.com/watch?v=kBXt9Bn4qns (részlet az 1984-ben készült filmből, angol nyelven; 2017.04.18.).

Külön köszönet illeti *Bánó Barnabást*, a Liszt Ferenc Zeneakadémia elsőéves hallgatóját, aki szakmailag segített az opera elemzésében.

[1] Søren Aabye Kierkegaard: Mozart Don Juanja. Magyar Helikon, Budapest, 1972. 120. o.

Vitályos Réka

Wolfgang Amadeus Mozart hegedűversenyei

1. Bevezetés

Wolfgang Amadeus Mozart a zenetörténet legismertebb és legkedveltebb alakjai közé tartozik. Haydn és Beethoven mellett az ő neve is a bécsi klasszika korához köthető. Rövid élete ellenére igen sokszínű és sokrétű életművet hagyott hátra. Művei között találunk versenyműveket, különböző kamaraegyüttesekre írt darabokat (vonósnégyesek és -ötösök, hegedűbrácsa duók, zongoratriók és -négyesek, hegedűszonáták stb.), operákat, *Singspiel*-eket és még egyházzenei alkotásokat is.

Ebből az igen terjedelmes életműből jelen dolgozat keretein belül a zeneszerző hegedűversenyeit szeretném közelebbről megvizsgálni. Az első fejezetben röviden kitérek Mozart életének főbb eseményeire és fordulópontjaira, majd bemutatom a hegedűversenyeket. Ennek során foglalkozom a keletkezési körülményekkel, a művek felépítésével, a közöttük megfigyelhető hasonlóságokkal illetve különbségekkel, majd az utolsó fejezetben bemutatok néhány híres művészt, akiknek az előadásában emlékezetessé váltak az említett hegedűversenyek.

2. Mozart élete

Wolfgang Amadeus (Joannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus) Mozart 1756. január 27-én született Salzburgban, a szintén zeneszerző Leopold Mozart fiaként.[1] Zenei tehetsége igen korán megmutatkozott, így a csodagyerekként emlegetett ifjú Mozart már 8 éves korában koncertkörutakra indult édesapjával és nővérével, Nannerl (Anna Maria) Mozarttal.[2] A család 1763-ban indult el az első nagyobb turnéra, amely alatt többek között Münchent, Heidelberget, Frankfurtot, Párizst és Brüsszelt is érintették.[3] Mozart a koncertek során csembaló-, illetve hegedűjátékával kápráztatta el a közönséget. A koncertkörútról végül csak 1766-ban, három évvel később tértek vissza Salzburgba.[4]

A zenélés mellett Mozart tehetsége komponistaként is igen hamar kibontakozott. Első nyomtatásban megjelent műveit az említett turné alatt, Párizsban adták ki 1764-ben *Sonates pour le clavecin, qui peuvent se jouer avec l'accompagnement de violon* címmel.[5] Első operáját *La finta semplice* címmel mutatták be 1769-ben Salzburgban, a *Bastien und Bastienne* című Singspielt pedig már Bécsben láthatta a nagyközönség.[6]

Mozartot 1769-ben koncertmesterré nevezték ki Salzburgban, de még ugyanebben az évben elindult édesapjával Itáliába, következő nagyobb koncertkörútjára, ahonnan szintén csak évekkel később, 1771-ben tért haza.[7] Kisebb utazások és néhány Salzburgban eltöltött év után 1777-ben édesanyja kíséretében indult újabb turnéra, aki azonban 1778-ban Párizsban tragikus hirtelenséggel elhunyt. Ezt követően Mozart visszatért

[1] Vö. Brockhaus Riemann 577. o.
[2] Vö. uo.
[3] Vö. uo.
[4] Vö. uo. 578. o.
[5] Vö. uo. 577–578. o.
[6] Vö. uo.
[7] Vö. Brockhaus Riemann 578. o.

ugyan Salzburgba, de nem sokáig maradt a városban és 1781-ben már Bécsben telepedett le, ahol egy év múlva feleségül vette Konstanze Webert. Az osztrák fővárosban a szabadúszó művészek életét élte: Órákat adott, koncertezett és komponált. Itt kötött barátságot Joseph Haydnnal is, ez a barátság pedig mindkettőjük művészetére igen nagy hatást gyakorolt.[8]

Mozart bécsi éveiben születtek meg legérettebb és legismertebb művei: A *Don Giovanni* 1787-ben, három utolsó szimfóniája 1788-ban, a *Così fan tutte* 1790-ben, a *La Clemenza di Tito* és *A Varázsfuvola* pedig 1791-ben, életének utolsó évében.[9] Utolsó (már befejezetlen) műve a Rekviem.[10] Mozart 1791. december 5-én, életének 36. évében hunyt el.[11]

3. Mozart hegedűversenyeiről

Mozart összesen öt teljes hegedűversenyt komponált, amelyek mind 1775-ben, a Salzburgban eltöltött idő alatt készültek el.[12] Nem lehet tudni, hogy Mozart pontosan kinek szánta ezeket a versenyműveket. Egyes zenetörténészek szerint – mivel Mozart maga is kiváló hegedűs volt – saját magának, és nem valaki másnak komponálta őket.[13] Ezek a következők (Köchel-jegyzék számmal; keletkezési évük 1775): B-dúr hegedűverseny (KV 207), D-dúr hegedűverseny (KV 211), G-dúr hegedűverseny (KV 216), D-dúr hegedűverseny (KV 218) és végül az A-dúr hegedűverseny (KV 219).[14]

A teljes autentikus művek mellett neki tulajdonítanak még két további koncertet is (Esz-dúr, KV 268 [1780?] és D-dúr, KV 271ª [1777?]), amelyeknek eredete és keletkezési éve azonban igencsak kétes.[15]

Lehetséges, hogy részletekben tartalmaznak valamennyit Mozart kéziratai-ból, stílusuk azonban eltér a többitől.[16] Egy további neki tulajdonított műről, az ún. „Adelaide-koncertről" már kiderült, hogy hamisítvány; valószínűleg az 1930-as években komponálták.[17]

3.1. A hegedűversenyek felépítése és részletesebb bemutatása

Mozart mind az öt hegedűversenye három tételből áll. Elkészülésük sorrendjében egymás után hallgatva őket igen jól megfigyelhető, ahogy Mozart a műfajt csupán öt hegedűverseny megírásával mesteri szintre fejlesztette. Annak ellenére, hogy a művek tökéletes mintapéldái a klasszikus hegedűversenyeknek, a darabok elsősorban azonban mégsem technikai szempontból jelentenek kihívást, hanem sokkal inkább az előadóművészek muzikalitását és a finom, kényes részek aprólékos kidolgozására való képességét teszik próbára.[18]

Az első (B-dúr KV 207) hegedűverseny első tétele egy Allegro moderato, második egy Adagio, harmadik tétele pedig

---

[8] Vö. uo. 579. o.
[9] Vö. uo.
[10] Vö. uo.
[11] Vö. uo.
[12] Vö. uo. 578. o.
[13] Vö. *A "legtökéletesebb hegedűs" (Mozart-hegedűversenyek / Repin, Menuhin).* http://www.momus.hu/article.php?artid=4019. (2017. 04. 19.) és Brockhaus Riemann 578. o., valamint Sadie 1991, 54. o.
[14] Vö. Brockhaus Riemann 582. o.
[15] Vö. uo. és Sadie 1991, 53. o.
[16] Vö. Sadie 1991, 53. o.
[17] Vö. uo. 53–54. o.
[18] Vö. *A "legtökéletesebb hegedűs"* etc. http://www.momus.hu/article.php?artid=4019.

Presto. A második (D-dúr K. 211) Allegro moderatóval kezdődik, második tétele Andante, a harmadik tétel pedig egy Rondeau allegro tempójelzéssel.

Ez a két hegedűverseny néhány helyen még stílusbeli bizonytalanságokat mutat, pl. a D-dúr (KV 211) koncert első tétele intonációjában és felépítésében még a barokk koncertek stílusát idézi.[19] Szakértők szerint az első két versenymű még a kíséret és a szólórészek közötti összhang szempontjából sem kiforrott: A virtuóz szólórészek több helyen nem illeszkednek teljesen harmonikusan a zenekari kíséret és a mű egészének későbarokk vagy korai rokokó stílusú egységébe.[20]

A harmadik, G-dúr (K. 216) hegedűverseny (amely Strassburgi koncertként is ismert) szintén Allegróval kezdődik, majd azt követi egy Adagio tétel, a harmadik tétel pedig ebben a műben is egy Rondeau. Ennek a koncertnek a stílusa már sokkal magabiztosabb, a mű egésze is egységesebb.[21] Ez már rögtön az első tétel elején érzékelhető, ahol a hegedű ugyanannak a témának az elismétlésével és kidolgozásával lép be, mint amit előtte a zenekari kíséret is elkezdett. Ellentétben pl. a második, D-dúr (KV 211) hegedűverseny első tételével ebben a műben már sokkal kevésbé nehézkes és formálisa a szólóhangszer és a zenekar közötti összjáték. A hegedű és a zenekari kíséret pontosan és teljes összhangban egészítik ki egymást, úgy, hogy közben a műfajnak megfelelően mégis a hegedűjáték áll az előtérben.

Az első tételnek többek között a röviden felcsendülő oboaszóló (a hegedű által felvezetett téma elismétlése) kölcsönöz még több játékosságot és változatosságot. Az egész műre igen jellemző a különböző ellentétek felmutatása és játékos egymásutánisága. A könnyed kezdés, valamint a zenekar és a virtuóz szólórészek közötti párbeszéd után hallhatunk egy modulálást D-dúrba majd d-mollba is, de végül a tétel végén (a kadencia után) a visszatérésben újra felcsendül a G-dúr és vele együtt visszatér a vidám, szinte ünnepi hangulat is.

Sylvia Schreiber Christian Tetzlaffal készített interjújában kiemeli, hogy a hegedűművész szerint ennek a koncertnek az az egyik legnagyobb kihívása a szólista számára, hogy úgy tudja megformálni a szólórészeket, hogy azok ne csupán a zenekari játék halvány visszhangjaként, hanem az arra adott hol leleményes, hol játékos, hol pedig szinte szívszaggatóan éneklő válaszként szólaljanak meg.[22]

A második tétel „expresszív hegedűkantilénája"[23] után egy rondót hallhatunk, amelyben számtalan különböző hangulat, érzelem és hangnem váltakozása után visszatér a G-dúr, majd az egész hegedűverseny egy igencsak meglepő lezárással ér véget – bár ezen a korábbi változatosságot és játékosságot tekintve talán nem is kellene csodálkoznunk.

A negyedik, D-dúr (KV 218) hegedűverseny első tétele egy feszültséggel teli Allegro, melyet egy Andante cantabile követ, majd az utolsó tétel szokás szerint

[19] Vö. Sadie 1991, 54. o.

[20] Vö. uo.

[21] Vö. uo.

[22] Vö. Sylvia Schreiber: Wolfgang Amadeus Mozart. Violinkonzert G-Dur KV 216. https://www.br-klassik.de/themen/klassik-entdecken/starke-stuecke-mozart-violinkonzert-216-kv-100.html.

[23] Sadie 1991, 54. o.

egy Rondeau, ezúttal andante grazioso illetve allegro ma non troppo tempójelzésekkel. Ennek a koncertnek a harmadik tétele és a korábban bemutatott G-dúr hegedűverseny rondó-tétele között több hasonlóság is megfigyelhető, ilyen pl. a tempó- és metrumbeli változatosság, valamint a pianóba hajló befejezés.

Mozart ötödik, A-dúr (KV 219) hegedűversenye magabiztos Allegro apertóval indít, amiben hallhatunk egy lágy Adagio-epizódot is. Ezt követi egy Adagio (a tényleges lassú tétel) majd utolsóként ismét egy Rondeau csendül fel. A hegedűversenyek közül ez a leghosszabb és talán a legkiforrottabb és legkidolgozottabb is.

A második tétel E-dúr Adagiója egyszerre fájdalmas és mégis varázslatosan szép. Ezt az idillt váltja fel az utolsó tétel, amely először nem is rondóként, hanem lágy, könnyed rokokó menüettként indul. Ez persze nem marad így az egész tételben: itt is a kontrasztok és a zenekar valamint a hegedűszóló közötti párbeszédek játékát hallhatjuk.

Felcsendül egy szinte szerenádszerű romantikus a-moll epizód, amelyet (igen drasztikus váltásként) egy „törökös" indulószerű dallamsor vált fel.[24] Ezután természetesen visszatér az előző lágy téma, amely a korábbi drasztikus váltás után még elegánsabbnak és könnyedebbnek tűnik.[25] A G-dúr (KV 216) és a D-dúr (KV 218) hegedűversenyekhez hasonlóan ennek a koncertnek a harmadik tétele is a nem vártnál csöndesebben és észrevétlenebbül ér véget.

4. Mozart hegedűversenyeinek néhány emlékezetes előadása

Ahogy már korábban említettem, Mozart hegedűversenyeinek nehézsége elsősorban nem a nehéz technikai részletekben, hanem a zeneiség kifejezésében és a részletek aprólékosan finom kidolgozásában rejlik. Éppen ezért elsőre akár könnyűnek is tűnhetnek, azonban igényesen, stílusosan és kifejezően eljátszani őket egyáltalán nem egyszerű. Nem mindenki érez rá a „mozartos" stílusra és kifejezésmódra. Aki azonban igen, annak a kezei alatt varázslatosan elevenednek meg az akkor alig 20 éves, fiatal zeneszerző mesterművei.

Elsőként természetesen meg kell említeni az olyan klasszikus előadásokat, mint pl. az A-dúr hegedűverseny Yehudi Menuhin és a Bécsi Szimfonikusok előadásában Herbert von Karajan vezényletével (1966).[26]

Napjaink legnagyobb hegedűművészei szintén nagyon szívesen játsszák Mozart hegedűversenyeit. Kiváló felvételt hallhatunk pl. Vadim Repin előadásában,[27] akiről a kritikusok – mondhatni – ódákat zengnek.[28] Repin 1998-ban megjelent lemezén, amelyen a G-dúr (KV 216), D-dúr (KV 218) és az A-dúr (KV 219) hegedű-

[24] Vö. *Wolfgang Amadeus Mozart. Violinkonzert A-Dur, KV 219*: https://www.kammermusikfuehrer.de/werke/3966

[25] Vö. uo.

[26] https://www.youtube.com/watch?v=nd16DVY7ZRY.

[27] https://www.youtube.com/watch?v=3mkED6e-tWM.

[28] Vö. pl. *A "legtökéletesebb hegedűs"* etc. http://www.momus.hu/article.php?artid=4019.

versenyeket játssza, nem más vezényel, mint maga Yehudi Menuhin.

Anne-Sophie Mutter és Hilary Hahn is méltán híresek Mozart hegedűversenyeinek megszólaltatásáról.[29] Isabelle Faust szintén rendkívüli érzékenységgel és alázattal játssza a darabokat. 2016-ban megjelent lemezén a régizenét játszó olasz együttes, az Il Giardino Armonico kíséri Giovanni Antonini vezényletével.

Oswald Beaujean a lemezről írt kritikájában többek között kiemeli a művésznő minimális vibrátóhasználatát, amely véleménye szerint a korhű előadásmód érzékeltetése mellett lágyságot és törékenységet is kölcsönöz a hegedűversenyeknek.[30]

A magyar hegedűművészek közül feltétlenül meg kell említeni Baráti Kristófot, aki 2015-ben rögzítette lemezen Mozart valamennyi hegedűversenyét.[31] A virtuozitást kihangsúlyozandó, ezen a lemezen többször az átlagosnál gyorsabb tempóban csendül fel egy-egy tétel. Ilyen pl. a már sokat emlegetett A-dúr (KV 219) hegedűverseny utolsó tétele.

5. Befejezés

Összességében kijelenthető, hogy Mozart hegedűversenyei kiemelkedő jelentőségűek mind a zeneszerző életművének egészét, mind pedig a hegedűverseny műfajának fejlődését tekintve. Érdekes volna tudni, hogy Mozart vajon miért csak öt hegedűversenyt komponált; talán csupán házi használatra készültek és miután már ő maga nem lelte kedvét a hegedűjátékban, már inkább más műfajban alkotott. Annyi azonban bizonyos, hogy a művek mind a mai napig igen nagy érdeklődésre tartanak számot mind a közönség, mind pedig az előadóművészek köreiben.

Irodalom- és forrásjegyzék

Brockhaus Riemann zenei lexikon II. (G-N). Szerk. Carl Dahlhaus és Hans Heinrich Eggebrecht. A magyar kiadást szerk. Boronkay Antal. Zeneműkiadó, Budapest, 1984.

Mozart. Szerk. Stanley Sadie. 2. kiadás. Editio Musica, Budapest, 1991.

„A legtökéletesebb hegedűs" (Mozart-hegedűversenyek / Repin, Menuhin) http://www.momus.hu/article.php?artid=4019 (2017. 04. 19.)

Oswald Beaujean: *Isabelle Faust spielt Mozarts Violinkonzerte* https://www.br-klassik.de/aktuell/br-klassik-empfiehlt/cd/cd-tipp-mozart-violinkonzerte-isabelle-faust-100.html (2017. 04. 19.)

Sylvia Schreiber: *Wolfgang Amadeus Mozart. Violinkonzert G-Dur KV 216.* https://www.br-klassik.de/themen/klassik-entdecken/starke-stuecke-mozart-violinkonzert-216-kv-100.html (2017. 04. 20.).

Wolfgang Amadeus Mozart. Violinkonzert A-Dur, KV 219 https://www.kammermusikfuehrer.de/werke/3966 (2017. 04. 20.).

[29] https://www.youtube.com/watch?v=ETXPKHPPov8 és https://www.youtube.com/watch?v=N-mA9OMP3DE&t=321s.

[30] Vö. Oswald Beaujean: *Isabelle Faust spielt Mozarts Violinkonzerte.* https://www.br-klassik.de/aktuell/br-klassik-empfiehlt/cd/cd-tipp-mozart-violinkonzerte-isabelle-faust-100.html.

[31] https://www.youtube.com/watch?v=Rmhtc-VWLek.